

Чому філософія опинилася на задвірках хаосу? Вихід з піке

Олена Романова

Національний педагогічний університет імені

М. П. Драгоманова (Київ)

В сучасному поліваріативному суспільстві людина перебуває у світі, який перебудовується під технологічні запити онлайн. Вона знаходиться у стані турбулентного розпаду і шукає відповіді на питання: «Що зі мною та що зі світом не так?» або у своїх однолітків, або у так званих «експертів», яких на просторах Інтернету дедалі більше. Сучасними лідерами думок, окрім зірок шоу-бізу та політскандалістів з ТВ-шоу, стають майстри епатажу з соцмереж, які дарують миттєву ендорфінну насолоду. Тим часом філософи залишаються за бортом соціально-культурологічних обговорень – їх не залучають до діалогу на телебаченні, їх вислови не друкують на шпальтах популярних видань. Таким чином у суспільстві втрачаються сенсобуттєві опори, необхідні для повноцінного розвитку особистості. На моє переконання, щоб позбутися цього когнітивного хаосу і врівноважити зміщення у структурі пізнавальних процесів, необхідно дозволити філософії бути філософією, а саме визнати її упорядницею онтологічних проблем свідомості та неврівноваженого соціально-антропологічного буття ХХІ сторіччя.

В епоху кислотного піару на перший план виходить вміння яскраво себе продавати. Споживацькі інтереси розхитують психіку і створюють ілюзію, що життя можна відтворити під копірку, як у силіконової «Інстаграм-Барбі». Це викликає тривогу, руйнує цілісність та затьмарює свідомість. Про це у своїх працях зазначав ще Мун'є: «Матеріальні зручності загрожують нам такими психічними явищами, як байдужість, що здатна скомпрометувати від природи спокійних людей, і крайня дратівливість, що підігрівається постійним прагненням до розбіжностей, породженням нескінченними війнами» (Мун'є, 1999, с. 37).

Ще однією проблемою винесення філософії за дужки сучасності є активне розгортання дисциплін, яким філософія дала поштовх до життя. Як діти, що вийшли з лона матері, активно

заявляють про себе, як найліпших радників, – психологія, психоаналіз тощо. Філософія навіть не береться до уваги, бо не пропонує покрокового алгоритму розв'язання проблеми, який виводять психологи або ті, хто себе позиціонує так під заголовками на кшталт «Десять порад як стати щасливим». Ця «психологічна» мова є обмеженою, бо зміст утискається до сумнівної конкретики. Це не дає поштовху до осмислення, розгортання думки, бо рецепт, поданий на блюді, не враховує індивідуальну етику людини, не спонукає її до критичного мислення і не орієнтується на її ціннісно-життєвий досвід. Про місце психології доречно сказав К'єркегор: «Психологія повинна залишатися у своїх кордонах, тільки там її роз'яснення можуть завжди мати сенс» (К'єркегор, 1993, с. 19). Поняття гріха, віри К'єркегор залишає етиці, аж ніяк не психології, бо ключовим тут є вивільнення духу людини, що проходить крізь страхі проявляє себе.

Тому думка, подана в психологічний спосіб, не формує світогляду людини, не впливає на її сенсотворчі чинники, а лише викликає розгубленість. Така «шпаргалка» є одноразовою рятівницею, поради якої, як після екзамену, забуваються водночас. Тому «користувач одноразових знань» змушений знову і знову шукати нового психологічного «вітаміну» вже на інших вебресурсах. Така гонитва за штучними смислами, що лунають з вуст гламурних лідерів думок, веде до екзистенціальної кризи – особистість втрачає себе. Чого не можна сказати про філософію, яка виконує пізнавальну та аксіологічну функції – торкається духовного прошарку особистості та наративу її долі.

Ресурси філософії та ресурси психології різні. Це ілюзія з точки зору психології вважати, що своєю мовою «найліпшої порадиці», вона здатна розібратися в питаннях свободи, віри та надії, в питаннях сенсу та повноти життя, таїни буття та сакрального змісту духу. Про світоглядно-екзистенціальну функцію філософії зазначив Хамітов: «Ставлячи й розв'язуючи світоглядні питання, філософія виходить на інтегральні методологічні конструкції й структури, які не можуть бути вироблені в конкретно-науковому знанні. Так, через виконання своєї світоглядно-екзистенціальної функції, філософія виконує функцію гносеологічну» (Хамітов, 2017, сс. 7–8).

Філософія лише прагне бути собою. У випадку, якщо психологія стане над філософією, це перетворить людину на споживача, яким постійно маніпулюють, а не підштовхують до актуалізації. За людиною завжди повинна залишатися свобода залучення до дії, а не потужна дія за задалегідь окресленим 10-кроковим шляхом до щастя.

Філософія, як ідейна помічниця людини, допомагає створити власну картину світу, привести до гармонії духовне та психічне життя особистості. Що потрібно зробити, щоб філософія стала тим Атлантом, який тримає небо, – формує світогляд, а не Танталом, приреченим на вічні муки підземелля, – забуття? Філософія повинна:

1. Стати ближчою до соціуму, не бути відстороненою, вбудовувати комунікаційний місток між сенсами та суспільством, щоб воно не брало «зерна істини» і не шукало підтримки виключно в інших наукових дисциплінах, які не здатні розгорнути екзистенціальну проблему в повному обсязі.

2. Стати активною учасницею дискурсів з представниками політики, бізнес-еліти, ЗМІ, тощо.

3. Об'єднатися з діячами культури: живопису, кіноіндустрії, театру тощо.

Тільки в такому соціально-культурологічному контексті, коли буде сформована нова зв'язка з іншими впливовими сферами, філософське слово стане живим, розлогим і почутим.

Список посилань:

Кьеркегор, С. (1993). *Понятие страха*. Москва: «Республика».

Мунье, Э. (1999). *Манифест персонализма*. Москва: «Республика».

Хамітов, Н. В. (2017). *Філософська антропологія. Актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту*. Київ: КНТ.